

František Pešta

**METEORITY
NA TÁBORSKU**

František Pešta

**HROMADNÝ PÁD METEORICKÝCH KAMENŮ
U STRKOVA A PLANÉ NAD LUŽNICÍ
V TÁBORSKÉM OKRESE
DNE 3. ČERVENCE 1753**

**Vydal Závodní klub ROH v Sezimově Ústí
u příležitosti autorových pětasedmdesátin.**

**František Pešta, řádný člen Československé astronomické společnosti při ČSAV, dlouholetý člen Závodního klubu ROH a předseda jeho astronomického kroužku a vedoucí lidové hvězdárny v Sezimově Ústí.
K 75. narozeninám byl F. Pešta zvolen čestným členem Československé astronomické společnosti při ČSAV.**

HROMADNÝ PÁD METEORICKÝCH KAMENŮ U STRKOVA A PLANĚ V TÁBORSKÉM OKRESE DNE 3. VII. 1753 (Soubor zpráv nalezených v archívech a kronikách)

ÚVOD

Myšlenku sestavit toto pojednání jsem pojal při čtení poznámky v knize dr. M. Plavce „Komety a meteory“, ve stati Československé meteority, že „některé pády jsou velmi zajímavé a je s podivem, že se o nich mezi příznivci astronomie tak málo ví“. Posílena byla výzvou Československé astronomické společnosti při ČSAV, meteorické sekce v Praze.

Místa tohoto pádu jsou v blízkosti Sezimova Ústí, v jehož Klubu pracujících je agilní astronomický kroužek. Jako jeho vedoucí dal jsem si za úkol najít veškeré dosažitelné záznamy, pojednávající o hromadném pádu meteorických kamenů u Strkova v Tábořském okrese od r. 1753.

Pátrání jsem zahájil počátkem roku 1962 v tábořském okresním archívu. Po rozbíhajících se stopách pak bylo pátráno v obci Dírné, ve Státním archívu v Jindřichově Hradci, Třeboni, Plzni, Bílině a prostřednictvím Okresní lidové knihovny v Táboře v univerzitních knihovnách v Praze a Brně. Místním tiskem hledány zprávy, které by se snad zachovaly v okolních vesnicích z ústního podání.

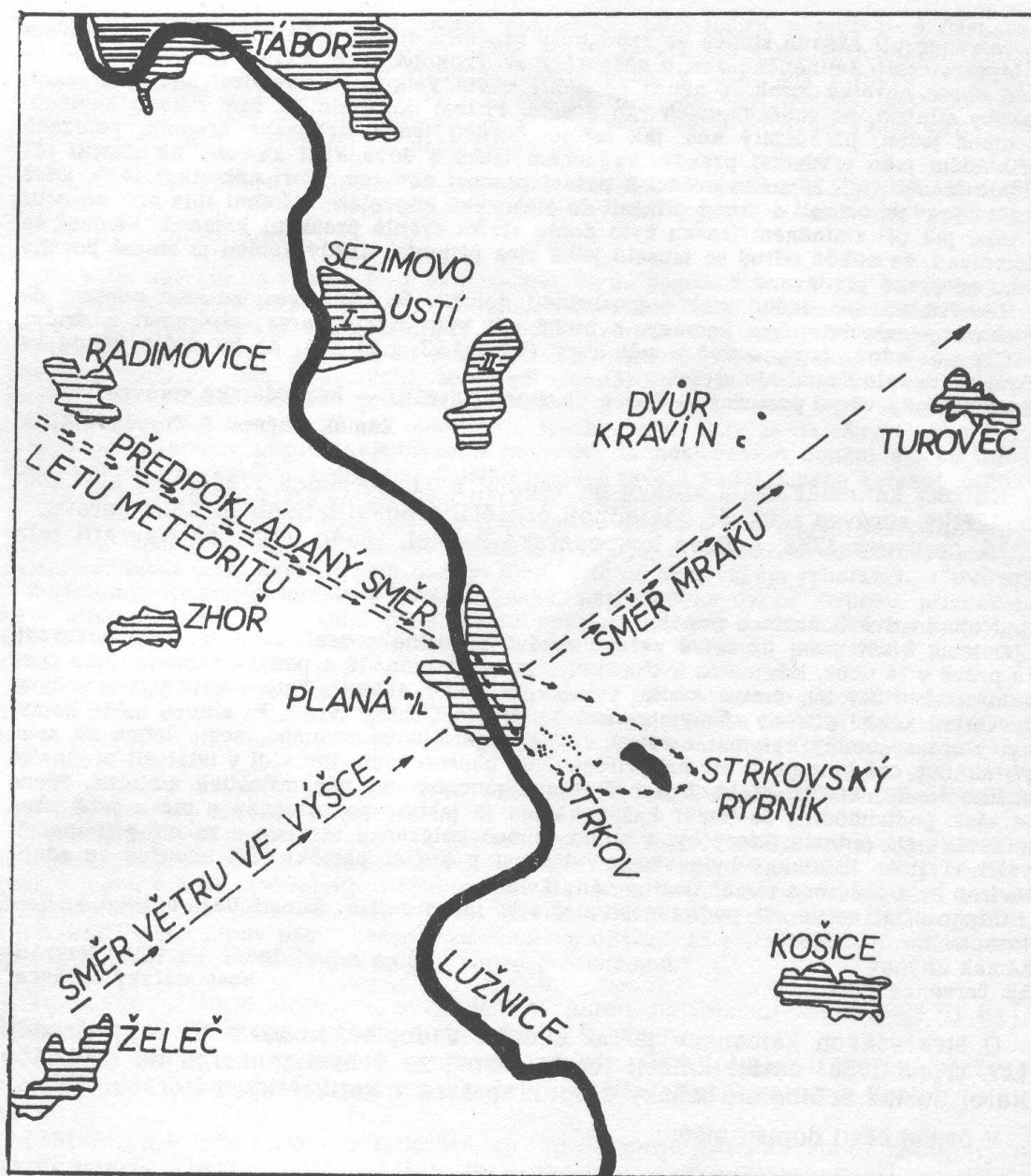
Pátrání po dalších pramenech pokračovalo v roce 1963 a 1964 a materiál byl postupně podle časových možností zpracováván. Při tom je nutno potvrdit poznámku dr. M. Plavce, „neboť v české literatuře astronomické jsou buď jen evidenční záznamy tohoto pádu, nebo vůbec nic“. Jako příklad možno uvést: Dr. A. Dittrich ve svém pojednání „O meteoritech“, vydaném v Batkových ilustrovaných přednáškách v r. 1908, zaznamenává chronologicky pád některých meteoritů a meteorických dešťů, ale neuvedl hromadný pád meteorických kamenů u Strkova. Dr. K. Vrba, pronesl při svém nastolení za rektora České univerzity v Praze v r. 1895 slavnostní řeč „o meteoritech“, v níž uvedl jako příklady pády meteoritů a meteorických dešťů v různých zemích, ale nezminil se o hromadném pádu meteorických kamenů u Strkova na Tábořsku. Zato hodně látky o tomto hromadném pádu je v německé vědecké literatuře, z níž také bylo čerpáno.

Pátrání během roku 1963 a 1964 bylo rozšířeno na Státní archív v Českém Krumlově, Okresní archív v Kutné Hoře, Státní ústřední archív v Praze, historické oddělení Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů v Praze, Státní archív Severočeského kraje v Litoměřicích apod. Kromě toho byly získávány prameny prostřednictvím mezinárodní výpůjčkové služby z univerzitních knihoven ve Vídni a Berlíně a z Národní knihovny v Londýně.

Děkuji touto cestou všem vedoucím uvedených státních a okresních archívů, kteří se ochotně ujali pátrání po zprávách o hromadném pádu meteorických kamenů a nalezené zprávy nebo aspoň stopy po nich mně zaslali.

Z takto získaných 30 pramenů jsem sestavil souborné pojednání, v němž jsou chronologicky sestaveny zprávy, které byly od července 1753 uveřejněny nebo pátráním v archívech nalezeny.

Za pomoc musím dále srdečně poděkovat archiváři Okresního archívu v Táboře J. Lintnerovi a řediteli Okresní lidové knihovny v Táboře A. Rejlkovi za skutečně obětavé a pečlivé obstarávání pramenů, jakož i prof. S. Woznicovi a prof. J. Raschelovi v Táboře za nevšední ochotu a péči při pořizování překladů ze starých archívních materiálů.

Dne 3. července 1753 o osmé hodině večerní nastal hromadný pád meteorických kamenů mezi obcí Planá a osadou Strkov v okrese Tábor. Prvé písemné zprávy o tomto přírodním úkazu byly nalezeny pracovníky Státního archívu v Třeboni, pracoviště v Českém Krumlově, na podnět oblastní lidové hvězdárny v Českých Budějovicích. Pocházejí ze dne 6. a 15. července 1753.

Překlad těchto zpráv je následující:

„Nejmilostivější kníže a pane!

Nemohu pominouti zvláště příležitosti, abych neučinil tímto co nejposlušnější oznámení Vaší Knížecí jasnosti o podivné události, kterou jsem spolu s větším počtem lidí pozoroval

3. července při západu slunce ve vzduchu v prostoru dobrou míli odtud, mezi Strkovem a Myškovcem. Zmíněného dne, o nešporách sv. Prokopa, po 8. hodině večerní, vyhnal se nad obzor nevelký mrak, z něhož se náhle ozval velký a nikdy neslyšitelný třeskot, jakoby silných, po sobě jdoucích ran z děla. Přitom dopadalo na zem mnoho kamenů, z nichž jeden, již rozbitý kus, jak mi jej doručil jeden strkovský úředník, poníženě přikládám jako svědectví pravdy. Vzduchem letící a dopadající kameny na vlastní oči vidělo mnoho lidí, zejména ovčáci a pasáci pasoucí dobytek, kteří několik z nich, ještě zcela horkých, sebrali a ihned přinesli do strkovské kanceláře. Všichni lidé pak hovořili o tom, jak při zmíněném třesku bylo dobře slyšet rychlé praskání kamenů. Všichni se domnívají, že někde odtud se muselo ještě více přihodit. Každý kámen je stejné povahy jako poníženě předávaný kus.

Nezbývá mi nic jiného, než nejposlušněji doložit, že když jsem se sám odebral do Strkova — všechny tyto kameny, z nichž pět bylo stejné barvy, vlastností a druhu, vážily po jedné, dvou, a dvě a půl libry (0,56, 1,12, 1,40 kg). Že by došlo někde ke škodám, nebylo dosud nic slyšet.

Nejponíženěji věrně poslušný — Ignác Vavřinec Navrátil — hospodářský správce.“

Zámek Chýnov 6. července 1753.

Knížecí kancelář vzala zprávu na vědomí a 11. července 1753 žádá, aby hospodářský správce sám vše důkladněji prověřil a podal o události další zprávu.

15. července 1753, podává hospodářský ředitel, Ignác Vavřinec Navrátil tuto zprávu“:

„Nejmilostivější kníže a pane!

O jevu, který jsem již dříve ve své zprávě poslušně popsal, jsem se ještě dozvěděl, že právě v té době, kdy došlo k třeskotu jako při kanonádě a padaly kameny, bylo také v mracích vidět tři ohnivé koule, vytvářející velký oblouk. Tuto neslýchanou událost vysvětlují znalci přírody různým způsobem. Někteří chtějí tvrdit, že slunce může kameny, které se mohly vytvořit z téhož druhu materiálu ve vzduchu, zcela lehce na sebe přitáhnout, což by nebylo nic nadpřirozeného, naproti tomu jiní vidí v události předzvěst božího trestu, kterýž však chce boží všemohoucnost od nás milostivě odvrátit. Přece je však podivuhodné, že téměř každý kámen je jakoby poznamenaný a má v sobě něco minerálií. Na jednom, který byl v těchto dnech nalezen u Strkova a za mé přítomnosti vážil 11 liber (6,16 kg) bylo všude vidět psi a kočičí pacičky. Při zkoušce ve zdejší tavírně byla nalezena téměř třetina váhy železa.

Odporučím se ve vši podřízenosti nejvyšší laskavosti a milosti Vaší vysoké knížecí Jasnosti,

Zámek Chýnov
15. července 1753

Ignác Vavřinec Navrátil
hospodářský správce“

O strkovských kamenech je též zmínka v dopise, který o tři roky později (17. srpna 1756) zaslal knížeti Jos. Adamovi ze Schwarzenbergu na Hlubokou Karel Gustav Schindler, báňský a hutní správce v Ratibořských Horách.

V druhé části dopisu píše:

„...nejponíženěji zasílám Vaší knížecí milosti v zapečetěné krabičce dvě dózy, které jako kuriositu jsem dal vybrousit z kamenů, spadlých ze vzduchu u Strkova v r. 1753. Nedaly se sice lépe vypulírovat, ale vyleští se samy nošením v kapsách...“

Nejponíženěji poslušný

Carl Gust. Schindler“.

Ratibořské Hory
17. srpna 1756

Dne 28. září potvrdila knížecí kancelář jejich příjem a blahovolně poděkovala.

V pamětní knize děkanského úřadu v Libochovicích, okres Litoměřice, byl objeven pracovníkem Státního archivu v Litoměřicích, na podnět astronomického kroužku v Sezimově Ústí, zápis z roku 1753 o hromadném pádu meteorických kamenů u Strkova v následujícím znění:

„Dne 3. července na Strkově (panství lobkovické) byla bouře, o jaké se v Čechách ani neslyšelo, takové blesky a hromy, jako kdyby se střílelo z nejtěžších kusů. Oheň šlehal mezi nebem a zemí a ze vzduchu padaly kameny těžké jak z olova — jeden poslal do Vídně, vážil půl osmé libry (420 kg), byla na něm podoba lidského chodidla se všemi svaly, — druhý dovezli do Prahy, vážil půl třetí libry (1,68 kg). Tyto kameny neuškodily ani lidem, ani dobytku na poli.“

Podrobnější zpráva o tomto úkazu je ze dne 14. července 1753, kdy tehdejší krajský hejtman, hr. V. Wratislav, podává o něm zprávu zemskému guberniu do Prahy v tomto znění:

„Po mém návratu do Tábora jsem se dozvěděl, že na části tohoto okresu, jednu hodinu od Tábora, na velkostatku Strkově, přivtělenému k panství Želeč, patřícímu knížeti Lobkovicovi, měly spadnouti ze vzduchu určité kameny. Protože jsem tomuto případu přikládal určitou důležitost, vložil jsem se do věci osobně a zjišťoval jsem lidi, mající o tom nějakou vědomost. Při tom jsem zjistil, že čeledín Matěj Vondruška ze strkovské ovčárny povídal, že 3. července, den před sv. Prokopem, v 8 hodin večer, kdy vůbec nebylo slyšet nějakou bouřku, nýbrž jen oblak bylo trochu vidět, uslyšel tři rány takové síly, jakoby se stříleno v obzoru nejsilnějšími kusy. Na to následovalo dunění asi po dobu čtvrt hodiny. Po skončení bouře bez dalšího hřmění začalo padat z nebe kamení, černo-světlé, uvnitř šedavé, které ve vzduchu fičelo a pak spadlo na zem.

On, čeledín Matěj Vondruška, stál od toho asi 30 kroků a pak dopadl asi pětilibrový kámen na zem (2,80 kg), rozběhl se k němu, zvedl jej a doručil strkovskému správci. Slyšel spadnout čtyři kameny sem tam do obilí, a to za strkovským rybníkem.

Bartoloměj Kubka, pohůnek u šenkýře Trnky, patřícího ke dvoru Strkovu, přiznával, že v blízkosti obce Plané viděl padat shora popsané kameny ze vzduchu na zem, od kterých byl asi 50 kroků vzdálen. Sledoval z nich dva kameny, jak padaly na zem, na které způsobily otřes a prudkým pádem se zdvihl prach se země.

Tento Kubka poznamenává ještě, že v době, kdy již praskot úplně přestal, padaly dále tyto kameny z nebe na zem a když k nim přiběhl a jednoho se dotknul rukou, cítil, že ten kámen byl velmi horký a rozpálený a že nebyla způsobena nejmenší škoda na dobytku a obilí.

Tuto výpověď potvrdilo ještě více osob, ale vpředu uvedení dva čeledínové jsou ochotní v případě potřeby dotvrdit to přísahou.

Z těchto kamenů nejsou již žádné k dostání, neboť je lidé odnesli nebo prodali různým milovníkům, jako na př. jedenáctilibrový kámen (6,16 kg) zeměměřiči Glockspergerovi, dílčímu v Želči. Od tohoto Glockspergera dal jsem tento kámen vyžádat, ale on mi jej neposlal a podle jistých výpovědí odcestoval do Prahy. Avšak strkovský správce, jakož i jiní, kteří viděli tehdy padat kameny ze vzduchu, ujišťují, že při sečení obilí muselo být nalezeno dosti značné množství do polí zapadlých kamenů.“

Současně s tímto dopisem byl odeslán jeden pětiliberní kámen (2,70 kg), který čeledín Vondruška předal strkovskému správci.

Tato zpráva byla ze zemského gubernia předána J. Steplingovi, řediteli pražské hvězdárny v Klementinu, jezuitovi a lektoru filosofické katedry Karlovy university.

J. Stepling k této zprávě připomíná, že neinformuje dosti zevrubně o mnohých okolnostech, kterých by bylo třeba k vysvětlení této události. Proto předložil v této věci několik otázek, které by měly událost blíže objasnit, tehdejšímu tábořskému děkanu Josefu Klášterskému.

Děkan J. Klášterský nejenže událost potvrdil, ale ještě k tomu uvedl:

„Dříve než třikrát zahřmělo se zablýsklo, zcela nic nepršelo a nikdo nepozoroval silný vítr. Kameny zčásti spadly na pole, zčásti do rybníků, pastevci odtud ihned utíkali pod stromy nebo domů, ale nic se nestalo ani lidem, ani dobytku. Kameny byly nestejně, hrboлатé a největší z nich, který byl nalezen, měl třináct funtů (7,28 kg).“ A dále doplňuje: „I oheň pozorován jest, nato trvalo stále hřmění, za něhož mnoho červených kamenů s velkou prudkostí a syčením z nebe spadlo, jež horké byly.“

Na podkladě takto ověřené zprávy vydává J. Stepling v roce 1754 v Praze latinské pojednání o tomto hromadném pádu meteorických kamenů pod názvem:

„De pluvia lapidea anni 1753 ad Strkov et eius causis meditatio“, v němž cituje některé části z dopisu krajského hejtmana v Táboře ze dne 14. 7. 1753.

I když J. Steplíng nevysvětlil původ meteoritů správně, přece mu přísluší zásluha, že již 40 let před objevnou studií E. F. F. Chladního připustil možnost, že padání kamenů z nebe, není pouhou představou pověřivých lidí, ale skutečností. Jako muž vědy riskoval tímto prohlášením zesměšňování ve vědeckých kruzích a nepřátelství svých konzervativně smýšlejících kolegů, jako se stalo později F. Chladnímu, než jeho myšlenka o pádu meteorického roje v L' Aigle (1803) zvítězila.

Později, v roce 1772, objevují se strkovské meteorické kameny v Bornově popisu jeho sbírky fosilií (zkamenělin) mezi železnými rudami, přitahovanými magnetem. Popisuje je jako lesknoucí se zrna vtroušená v základní světlezelené hornině a přidružuje je k Linnéovu Ferrum virens. Poznává k tomu, že kusy těžké od 1 do 20 funtů (560 g až 1,20 kg), pokryté černou struskovitou korou, byly nalezeny v Plané u Tábora. V jedné poznámce upozorňuje, „že někteří lehkověrní lidé předstírají, že tyto kameny napršely za hromobití z nebe, 3. července 1753“.

Protože Bornova sbírka dostala se do velmi bohatého mineralogického kabinetu Charles Grevillova v Londýně, zařídili tam E. Howard a de Bournon její průzkum, který mimo jiné byl zveřejněn r. 1802 ve Philos. transactions. Zjistili specifickou hustotu 4,281 (tedy proti většině jiných meteorických kamenů velmi značnou) a dále, že kovová složka ve 14 dílech obsahuje 12,5 dílů železa a 1,5 dílu niklu, a že meteorit obsahuje v 55 grámech (4,009 g) 25 grámů (1,822 g) „křemičitanů“, 9,5 (0,693 g) hořčíku, 23,5 (1,713 g) kyslíčnicku železa a 1,5 (0,109 g) niklu, přičemž přebytek 4,5 grámu (0,328 g) pochází z přidružených kyslíčnicků.

V roce 1789 zaslal abbé O. Stütz, ředitel císařského mineralogického kabinetu ve Vídni, pojednání o několika kamenech údajně spadlých z nebe, které bylo uveřejněno v roce 1790 v „Bergbaukunde“ v Lipsku pod názvem: „Über einige vorgeblich vom Himmel gefallene Steine“.

Kromě rozboru meteorického kamene spadlého u Eichstädtu a popisu železného meteoritu spadlého v roce 1751 u Hrašiny v Chorvatsku, doloženého výpověďmi 7 svědků, kteří viděli jeho pád, připomíná i strkovský kámen. Odvolává se na Bornovu sbírku zkamenělin, v níž je popsán jako „lesklá železná ruda, která je vmíšena do zelenavého kamene a má struskovitý povrch a která byla nalezena u Plané nedaleko Tábora v Čechách, o níž lehkověrní lidé tvrdí, že prý 3. července 1753 spadla za hromobití z nebe“.

O. Stütz se pozastavuje nad „lehkověrností“, s níž někteří lidé přijímají názor, že by železo mohlo spadnouti z nebe a uvádí vlastní domněnku, dle níž meteority jsou výtvorem blesku, který přeměnil kyslíčnický v půdě obsažené v železitou hmotu.

Další zpráva o strkovském pádu meteorických kamenů byla uveřejněna v pondělí, dne 31. ledna 1803, v časopise „Prager neue Zeitung č. 13“, kterou napsal Johan Schindler, syn důlního rady K. G. v. Schindlera, očitého svědka pádu uvedených meteoritů.

V úvodu poznamenává, že „již ve starších časech se hovořilo o kamenech, které padaly ze vzduchu, a že se tato věc podle nových vyšetřování jeví neodkladnou, ukazuje následující domácí událost, která se přihodila roku 1753, 3. července mezi 8. a 9. hodinou večer.“

Zemřelý knížecí schwarzenberský důlní rada ratibořských stříbrných dolů, Karel Gustav šl. ze Schindlerů, učinil ze svého obydlí, které leží na vyvýšeném místě a z něhož je výhled na 14 hodin daleko směrem k Rakousku a k Pasovu, toto pozorování:

Při jasném obzoru pozoroval hustý, dlouhý černý mrak, který se vznášel ve vzduchu u Plané, v krajině vzdálené 2 hodiny. Z tohoto mraku vzešly za prudkého blýskání za sebou tři silné hromové rány a po čtvrt hodiny na to bylo slyšet praskot a rachot.

Následujícího dne se rozšířila zpráva, že podle vypravování pastevců padaly u Plané kameny do knížecího Lobkovického rybníka, že srážely silné větve dubů stojících na hrázi, ale neuškodily ani lidem, ani dobytku. Jeden z těchto kamenů spadl v Plané na střechu fary. Když tato přírodní událost skončila, chtěl duchovní, podle jeho vyprávění, sebrat kámen ze země, ale ten byl tak horký, že si maličko popálil ruku. Tento kámen daroval panu Schindlerovi. Nejpodivnější při tom bylo, že lid obecný pokládal tyto kameny za zlato a stříbro, když zjistil, že pak Schindler tyto kameny sbírá a kupuje. Proto někteří zlatníci, bydlící v této krajině, platili za tyto kameny více, než se přesvědčili o opaku. Pan Schindler dostal rozkaz, aby větší počet těchto nebeských kamenů (tak se jim v kraji říkalo) zaslal tehdejšímu Nejvyššímu mincovnímu a důlnímu úřadu v Praze, hraběti Pachtovi.

Všechny tyto kameny byly povlečeny černou kůrou a jsou stlačeny, což vedlo k domněnce, že před jejich tavením vznikly z měkkých součástí hlíny a atomů osinku, obsahujících železo.

Roku 1772 zaslal J. E. Schindler svému příteli, učenému panu důlnímu radovi, rytíři z Bornů v Praze, jeden kus z těchto kamenů, který si jej uložil mezi druhy železa ve svém Lythophylaciu Bornianum k rozboru.

Johan šl. Schindler daroval jeden broušený kus, na němž leštěním vynikly železné částičky, svobodnému pánu Z. Bulachovi ve Vídni na tabatěrku.

Poslední kus si ponechal sám na památku těchto přírodních událostí ve své sbírce systematicky uspořádaných minerálů v počtu 3000 kusů, mezi druhy železa.

K. G. v. Schindler dal kameny ihned po oné události vymalovat. Obraz má knížecí důlní mistr J. A. Tchernay, který je ještě jedním ze žijících očitých svědků tohoto jevu.

Jan Antonín Tschernay popsal pád kamenných meteoritů u Strkova v protokolu ze dne 11. října 1804, sepsaném v Ratibořských Horách tak, jak to tehdy v roce 1753 viděl, když po padesáti letech dr. Johann Mayer znovu tento přírodní úkaz prověřoval:

„Podepsaný potvrzuje tímto osobně — protože je to třeba vědět — že dne 3. července 1753 byl v obci Chýnov, ležící v tábořském okrese, s protivínským ředitelem Čekalem, kdež se před panským dvorem bavili k osmé hodině večer. Právě v tuto dobu se objevilo na obzoru menší mračno, z něhož zaznívalo jako víření bubnů a potrvalo krátkou dobu, přičemž se zablýsklo.

Nato druhý den se od věrohodných mužů jako očitých svědků, a to od tehdejšího lobkovického vrchního kancelářského Ježka ze Strkova a plánského faráře Budišínského dozvěděli, že při tomto úkazu půl až dvacetiliberní (280 g až 11,20 kg) kameny z mračna padaly, poněkud do rybníků u Strkova a Plané. Na vnější straně byly zcela černé a horké. Jeden takový padl též před bytem farářovým a on sám nemohl jej ze země sebrat pro jeho veliký žár. Tento kámen předal farář tehdejšímu knížecímu schwarzenberskému vrchnímu důlnímu správci G. Schindlerovi k prozkoumání. Kámen byl po rozbití uvnitř šedého odstínu a obsahoval několik železných zrněk. Z toho si vzal J. A. Tschernay maličký kousek na památku, jakož i obrázek, jež dal tehdejší důlní správce namalovat.“

Aby bylo možné podat správné vysvětlení tohoto úkazu, přál si již J. Stepling ve svém latinském pojednání „De pluvia lapidea anni 1753 ad Strkov et eius causis meditatio“, aby odborní znalci důkladně prohledali toto místo, nejen kvůli tomuto pádu meteorických kamenů, ale i pádu kamenů, pozorovanému dne 22. června 1723 u Liběšic u Litoměřic, kde z osamělého malého mraku, při jinak jasné obloze, po prudké ráně a za sršení jisker, mělo spadnout na jednom místě 25, na jiném 8, sírou páchnoucích, vně černých, uvnitř kovových kamenů rozmanité velikosti. Jeden z nich, ještě uchovaný, má být úplně stejný s těmi z roku 1753.

Edward Howard uveřejnil r. 1803 v „Annalen der Physik“, vydávaných v Halle, souhrnné pojednání o kamenech, které údajně spadly z nebe, a to meteoritů z Yorkshire, Sleny, Benaresu, Hrašiny a Strkova, v němž porovnal jejich povrchové znaky a mineralogické složení. Došel k tomuto závěru:

„Z toho, co bylo až dosud vylíčeno, vysvítá, že jistý počet kamenů, o nichž se tvrdí, že prý spadly ve zcela různých zemích za podobných okolností z nebe, mají zcela tentýž

charakter. Kameny od Benaresu, kámen od Yorkshire, kameny od Sieny a kus takového kamene z Čech, jsou nepopíratelně zcela stejného druhu.

Vesměs obsahují:

1. pyrit svérázné přirozenosti,
2. kovovou směs ze železa a niklu,
3. jsou vesměs pokryty kůrou z černého kysličníku železa,
4. zemina, která celkem slouží jako jakýsi druh cementu, se ve všem shoduje svou přirozeností a svými vlastnostmi.

Tato shoda v okolnostech a autority, které jsem uvedl, nedovolují, jak se mi zdá, dále pochybovat, že tyto kameny skutečně spadly, jakkoliv by nám tato věc byla nepochopitelná.

Roku 1804, po padesáti letech, ujal se pátrání po srkovských meteoritech dr. Johann Mayer.

Aby získal o těchto přírodních jevech úplné vysvětlení, obrátil se na tehdejšího zemského státního ministra hr. Chotka, velkého podporovatele vědy a umění a požádal ho nejen o vydání zprávy krajského hejtmana hr. V. Wratislava ze 14. července 1753, kterou bylo úředně hlášeno na vysoká místa padání kamenů ze vzduchu dne 3. července 1753 u Strkova, ale také o všechny ostatní úřední zprávy z kraje od Táboře, které by se ještě našly, a zvláště pak o oznámení lidí, kteří by jako očití svědkové z té doby byli k dispozici a mohli dát určité a hodnověrné zprávy. Zároveň, zda by nebyly nějaké záznamy v úředních nebo kostelních knihách, zejména však o několik kamenů, aby si je mohl porovnat s jinými, které spadly na různých místech v zahraničních zemích a které má po ruce.

Státní ministr Chotek vyhověl jeho žádosti a uložil vlastním prezidiálním přípisem ze dne 25. 8. 1804 krajskému úřadu v Táboře, aby zjistil a předložil získané zprávy.

Krajský hejtman v Táboře, J. Hickisch, provedl uložený úkol s horlivostí a přesností a odeslal dne 30. 9. 1804 hlášení, v němž uvádí, že se tato událost 3. VII. 1753 skutečně stala a že jeden spadlý kámen o váze 5 funtů (2,80 kg) byl k relaci přiložen.

Tato přírodní událost nebyla mimo tuto relaci vylíčena ani ve vrchnostenských archívech, ani farských kronikách (o čemž se přesvědčil pracovník okresního archivu Jan Lintner v roce 1962, který prozkoumal tyto kroniky jak v Táboře, tak v okolních obcích). Přesto měl podepsaný štěstí, že objevil tři očitě svědky této přírodní události, a to: Tomáše Mathyaska, sedláka z Plané, Lorence Haspela, rovněž sedláka a Matesa Semrada, kostelníka u faráře v Plané, kteří při této příhodě byli nejenom osobně přítomni, ale v té době byli již v mužném věku a na výpovědi zde podané se určitě pamatují a jsou připraveni v nutném případě je přisežně potvrdit.

89 let starý očitý svědek Thomas Mathyasek, který ze spadlých kamenů ihned 4 sebral a jeden si ponechal na památku, předal jej podle přílohy protokolu — signatura b) — osobně podepsanému. Tento kus se předává vysokému zemskému prezidiu.

Kromě toho, podle přílohy protokolu c), přinesl ředitel panství želečského Janda komisi jeden malý kus z tehdy spadlých kamenů, který mu tehdejší farář Jakub Glück předal. Mimo tento malý kousek jinak nic nemá. Kámen dostal jmenovaný farář od jistého Antonína Niemetze, syna zahradníka, který v době kamenného deště byl ve Strkově a který zemřel 29. III. 1801 ve stáří 77 let. V době přírodní události mu bylo 29 let. Když ho jmenovaný farář zaopatřoval, dostal tento kámen na památku od něho s poznámkou, že jej v čase kamenného deště sám našel a uschoval.

Po dalším pátrání teprve nyní níže podepsaný zjistil, že ještě jeden takový kámen má být ve sbírce důlního rady, rytíře ze Schindlerů, který sídlí na chýnovském panství, uložen jako zvláštnost, o čemž, až to bude ověřeno, bude předložena zpráva.

Krajský úřad v Táboře, dne 30. IX. 1804. J. Hickisch.

K této zprávě byl přiložen úřední protokol, obsahující výpovědi tří očitých svědků přírodního úkazu.

Z předvolaných účastníků pádu sdělil Tomáš Mathyasek podrobnosti:

„Bylo to asi před padesáti lety, kdy jsem u svého otce sloužil jako čeledín. Rok a měsíc již nemohu určit. Byl jsem v té době asi 30 roků stár. K večeru, když jsem pásal koně v krajině mezi Strkovem a dvorem Kravínem, táhl se směrem od Týna nad Vltavou úzký, černý mrak přes Radimovice, Planou a na Turovec (mezi půlnocí a západem, směrem mezi východ a poledne), který byl doprovázen velkým větrem. Vzdálenější krajina byla všechna jasná. Zpočátku se trochu blýsklo a nastal takový hluk a rachot ve vzduchu, že pastýři a hlídači utekli ze strachu od dobytka a spěchali domů. V krajině mezi Kravínem a Strkovem ten černý mrak prořídil a v oblasti asi půl hodiny do délky a čtvrt hodiny do šířky následoval déšť kamení, který po několika minutách zcela ustal a nastalo opět nejkrásnější počasí.

A když jsem byl na útěku se svými koňmi a nad tímto případem plakal, padaly přibližně několik kroků přede mnou a za mnou kameny, takže jsem se oddal osudu a zůstal jsem stát. Protože tento úkaz netrval dlouho a velmi rychle minul, vrátil jsem se opět na pastvu a zdvihl jsem 4 kameny, z nichž jsem tři větší daroval a jeden, který zde slavné komisi předkládám, jsem si ponechal na památku. Když jsem tyto kameny zdvihl, nebyly teplé, ale vydávaly silný zápach po síře. Těmito padajícími kameny nebyli zraněni ani lidé, ani dobytek.“

Druhý svědek, Lorenc Haspel, 72 roky stár, sedlák z Plané, sdělil:

„Mně je tento případ velmi živě znám. Byl jsem tehdy asi 19 let stár, když se tento déšť kamení stal, a to 3. 7. 1750 a několik let, k večeru, před západem slunce, když jsem se vracel z roboty z Turovce u Plané. Umístil jsem doma dobytek a šel jsem nasekat trávu. Vtom jsem viděl, jak se od Radimovic směrem na Kravín a Strkov hnal úzký, šedý mrak, při čemž se zdvihl velký vítr, který způsobil ve vzduchu silné hučení a rachot, což způsobilo všeobecný strach. Mimo to mračno bylo nejkrásnější počasí a sluneční svit.

Hned u Plané, směrem na Strkov, se ten mrak rozptýlil a s nepopsatelným rachotem začalo padat kamení. Byl jsem asi 100 kroků od místa, kam kameny padaly, ale přesto jsem je mohl při padání dobře rozeznat. Sám jsem pak při žních na svém poli našel 2 kusy těchto kamenů, z nichž jeden vážil 16, druhý asi 8 lotů (240 g a 140 g). Oba jsem však ztratil. Kameny byly různé velikosti, tvaru a váhy. Jejich barva byla zevně černavá, uvnitř šedá. Kdybych je mohl shlédnout, ještě dnes bych je s určitostí poznal. Jinak neuškodily ani lidem, ani dobytku.“

Ze strany vyšetřující komise byl tomuto svědku předložen obdržený kámen a jmenovaný tázan, zda jej vzhledem k povaze a tvaru poznává. Tento potvrzuje, že tento kámen se úplně podobá ve všech znacích kamenům, které on sám našel a které pocházely z toho „deště kamení“. Tuto novou výpověď je ochoten v případě potřeby potvrdit přísahou.)

Třetí očitý svědek, Matěj Semrád, nemohl se dostavit pro onemocnění před komisi, a proto bylo uloženo úřednímu řediteli, aby se odebral do Plané a jmenovaného v tomto případě vyslechl a jeho výpověď dodatečně přinesl.

Plánský kostelník, Matěj Semrád, vypověděl:

„V mých 33 letech, den před sv. Prokopem (3. 7.), zdvihl se od Radimovic šedý mrak a táhl směrem k Plané, aniž měl nějaký zvláštní význam. Ježto však trochu hřmelo, spěchal jsem vyzvánět zvony. Protože však toto mračno bylo provázeno větrem, brzo se rozptýlilo a vzalo směr na Kravín. Mezi Kravínem a Strkovem se toto mračno úplně rozešlo. Velmi málo přšelo, přitom však padaly kameny ze vzduchu. Lidé tyto kameny hledali, jiným darovali, nebo dokonce i prodávali. Já sám jsem neměl žádný z těchto kamenů, ale viděl jsem jich nesčíslné množství, když byly přineseny na faru a nabízeny ke koupi. Všechny byly černavé barvy a rozbité přecházely uvnitř do šeda. Hluk ve vzduchu jsem neslyšel, tudíž v tom směru nemohu víc udat. Počasí bylo předtím velmi jasné, rovněž tak po rozejití mračna, kdy slunce svítilo až do západu. Ostatně jsem se tehdy o ten úkaz málo staral a nyní ve stáří 84 let, kdy paměť vynechává, nemohu se na bližší okolnosti upamatovat. Uplynulo od toho případu 50 let a tehdy nebyl nikdo, kdo by se byl tímto případem důkladně zabýval, pokud ještě byl v dobré paměti.“

Dále předložil komisi razítkem a podpisem potvrzené svědectví Johann Schindler o této pozoruhodné přírodní události, pozorované jeho otcem, bývalým

důlním radou ratibořských stříbrných dolů, K. G. v. Schindlerem. Toto pozorování bylo uveřejněno v časopise Prager neue Zeitung, 1803, No 13.

Na podkladě těchto protokolů provedl dr. J. Mayer srovnání pádu meteorických kamenů u Strkova s těmi pády, které byly pozorovány na jiných místech, přiložené kameny podrobil zkoumání a o výsledcích napsal:

Jestliže se srovná případ, který se zde v Čechách přihodil již před 50 lety s těmi, které se přihodily v novější době, jako u l'Aigle ve Francii, u Ensisheimu, Mässingu v Bavorsku v r. 1803 a které podle jiných popisů od nejvěrohodnějších lidí byly zpracovány, pak nelze nepostřehnout nejnapadnější podobnost i v nejmenších podrobnostech.

Již J. Stepling si všiml podobnosti kamenů z roku 1753 s těmi, které spadly v r. 1723 u Liběšic v Čechách. Dr. J. Mayer uvádí, že může každého přesvědčit, že při srovnání obou ke zprávě přiložených kamenů, které dostal, s kameny od l'Aigle ve Francii a od Ensisheimu v Hornorýnsku, z kterýchžto míst má pěkné kusy, mají nejnapadnější podobnost. Podobnost jde tak daleko že se nedají od sebe rozeznat.

Oba kameny od Tábora, zaslané vyšetřující komisi, jsou beztvare úlomky, z nichž menší č. 1 váží 5 kventlíků, 20 grámů (celkem 23,333 g), a druhý — větší — č. 2, který se zdá být polovinou předem rozděleného kamene, váží 17 lotů, 2 kventlíky a něco přes (přes 306 g).

Čís. 1 je část většího kusu a je bez kůry, zatímco č. 2 je jen na jedné straně bez kůry. Zdá se, že oba kameny patřily ke hmotě značného objemu. Kůra na povrchové ploše není všude stejnoměrná, na mnohých místech je tlustá půl linky (přes 1 mm), na mnohých sotva jako list papíru. Je černohnědá, hladká sice jako křemen, ale hrbolatá. Vnitřní lomná plocha je drsná, nerovná a podobá se poněkud hrubému, nerovnoměrně zrněnému pískovci, nebo brekcii. Lze pozorovat, že je to směs rozmanitých, nestejnorodých zrněk, která jsou v celé hmotě velmi nestejně rozdělena. Jsou místa, na nichž je kámen popelavě šedý, jinde více bělavý. Hranice mezi nimi je velmi ostrá. Různá, malá kovově lesklá zrna, která jsou rovněž v celé hmotě nerovnoměrně rozdělena, jeví se pouhým okem jako síra „kyz“, mnohá jsou podobná matnému leštenci olověnému, lupenitá a proužkovaná. Tvrdost je nestejná. Z vnější strany větší než ze strany vnitřní. Na vnitřní straně velmi zřejmě vynikají trhliny. Jsou místa, která se dají velmi snadno odtrhnout. Oba kameny vykazují také na čerstvém lomu mnohé zvětřalé železné skvrny. Udeří-li se silně na část kamene, pak se dají velmi snadno oddělit, rozloučit a rozlišit mnohé součásti. Objevují se tvrdá místa, která škrábou do skla, ačkoli kámen na očice nejiskří, což je zapříčiněno ani ne tak nedostatkem těchto křemenných částí, jako spíše jejich malými rozměry a volným, zrnitým uspořádáním. Tyto křemenné části jeví se ve hmotě jako písková zrna, z nichž ta, která jsou větších rozměrů, prosvítají a vypadají jako obyčejný křemen. Některá jsou pokryta hnědou železnou rzi.

Pod lupou objevují se také šupinovité zelené části, které vypadají podobně jako slída. Snad k těmto slídovým částem patří sporý kysličník hořečnatý, který někteří analytici ve Francii objevili v několika kusech meteorických kamenů. Obsah hlíny nemůže být převládající, neboť tyto kameny po navlhčení dávají sotva znatelný zápach po hlíně, na rtech neulpívají, vodu nasávají jen málo a v ohni také příliš neztvrdnou. Pod zvětšovací sklem jsou tyto součásti zvlášť velmi zřejmé. Při kůře se objeví hutnější a více stejnorodější hnědočerná vrstva, v níž zrnitá směs není vidět. Tato směs je na mnohých místech pokryta černým, roztaveným povlakem. Tento roztavený povlak, zcela shodný s kapkami černého železa nebo burele, je na povrchové ploše velmi nerovnoměrně rozdělen a vytváří na mnohých místech hroznovitě, vzájemně související polokouličky.

Je pozoruhodné, že tato část kůry obsahuje daleko méně magnetem přitahovaných částí a na mnohých místech není přitažlivá vůbec. Snad je to následek okysličení povrchové plochy, nebo se kůra po vzniku kamene jen náhodně k němu připojila. Přímou pod velmi tenkou kůrou objevují se součásti vůbec nepozměněné. Její vnější vzhled není působením žáru pozměněn. Již pouhým okem lze vidět krystalický tvar pyritových zrněk a šupinovitou strukturu magnetem přitažlivého kyzu a ještě více zvětšovací sklem, kdy krychlovitý a routovitý tvar pyritu lze dokonale zjistit.

Další zprávy o Strkovském hromadném pádu meteorických kamenů přináší v roce 1805 J. K. Voigt, v 10. svazku svého „Magazin für den neuesten Zustand der Naturkunde“. Opakuje v něm již výše uvedené zprávy, a to z pojednání prof. J. Steplinga z roku 1754, z Bornovy Sbírky zkamenělin, zprávu J. Schindlera,

uveřejněnou v časopise „Prager neue Zeitung“ v roce 1803 a výňatek z pojednání dr. J. Mayera z roku 1805.

Roku 1811 uveřejňuje Florens Friedrich Chladni ve své knize: „Über Feuer Meteore und über die mit denselben herabgefallenen Massen“, statě o strkovských meteoritech.

Také on opakuje zprávy z pojednání prof. J. Steplinga: „De pluvia lapidea anni 1753 ad Strkov et eisis causis meditatio“ z roku 1754, dr. J. Mayera „Beytrag zur Geschichte der Meteorischen Steine in Böhmen“, Voigtův „Magazin für den neusten Zustand der Naturkunde“.

Připomíná ke strkovskému hromadnému pádu meteorických kamenů, „že on sám laskavostí vládního rady Neumana v Praze vlastní z tohoto deště malý odlomek, a že různé viděl.“

Uvádí dále, že bar. Bornovi se zdá (podle Lythophylacium Bornianum), že meteorické kameny, spadlé 3. VII. 1753 u Tábora, byly zaměněny, neboť popis je takový, že se dobře nepozná, zda popisovaný kus je olivín obsahující železo, nebo kus meteorického kamene. Že došlo vícekrát ještě k takové záměně, potvrdil Chladni také o Klaprothově mineralogické sbírce, kde našel jeden malý kus, který podle připojené poznámky měl údajně spadnout dne 3. VII. 1753 u Tábora, ale nijak se nepodobal kamenům, které tam spadly tohoto dne.

K. Schreibers, ředitel dvorního mineralogického kabinetu ve Vídni, ve svém díle „Beyträge zur Geschichte und Kenntniss meteorischer Stein und Metall-Massen“, vydaném ve Vídni v roce 1820 uvádí, že padající kameny vydatného hromadného pádu meteorických kamenů ze dne 3. července 1753 o 8. hodině večerní u Tábora (přesněji u Strkova nedaleko Plané ve vesnici vzdálené hodinu od Tábora, náležející k panství Želeč), které pokryly prostor eliptické plochy v šířce 1/4 hodiny a v délce 1/2 hodiny, vzbudily v té době mnoho pozornosti a vešly ve známost novinářskými a vědeckými zprávami.

Připomíná však, že se zdá, že v současné době (t. j. v r. 1820) je o tom velmi málo dokladů, a to převážně jenom v úlomcích. Kromě několika soukromníků v Praze a snad i v jiných městech v Čechách a kromě E. F. Chladniho, jsou — pokud je mi známo — v majetku univerzitního muzea v Pešti, De Dréeovy sbírky v Paříži a Britského muzea v Londýně, které Grevilovým zmocněním dostalo bar. Bornem popsaný kus s jeho sbírkou.

Dva kameny z této události, které byly v majetku mezitím zemřelého Dr. J. Mayera, jenž se o zachování paměti na tuto událost tak zasloužil, a jeden v majetku hraběte Thuna, byly jemu, laskavostí obou majitelů, zaslány k prohlédnutí, měly dobře pravidelný tvar. Jeden vážící 10 lotů (175 g) byl rhomboidální, druhý, který vážil jen 3 kventlíky (přes 13 g) tvořil dokonalý ostrohran, jen poněkud šikmý, jinak téměř rovnostranný trojboký jehlan, a třetí, vážící jeden funt a 10 lotů, (735 g) tvořil velmi posunutý kosočtverec, čímž byl velmi podobný popsanému kamenu od Lysé (pád 3. IX. 1866).

Jeden z největších kamenů z tohoto hromadného pádu meteorických kamenů, vážící kolem 5 funtů (2,782 kg), který v okamžiku události spadl před úředně vyslechnutým očividným svědkem, pacholkem Matějem Vondružkou, ve vzdálenosti 30 kroků, aniž by se znatelně zabořil, jen zemi vyhodil, byl ihned pozorovatelem sebrán a odevzdán místní vrchnosti. Slyšel ještě čtyři takové spadnout do obilí (v jeho blízkosti a musely vůbec pořádně hustě padat).

době v krajském městě bechyňského kraje v Táboře hrabětem Vincentem Wratislavem. Tento kámen byl tehdejší královským českým krajským hejtmanem, sídlícím v oné době v krajském městě bechyňského kraje v Táboře, hrabětem Vincentem Wratislavem, ihned po události, kterou z vlastního popudu na místě samém úředně a řádně vyšetřil, odeslán s obšírnou zprávou prezidiu Královské české komory v Praze a odtud císař. král. dvorní Komoře ve Vídni.

Kámen je celý pokryt korou, která jen na několika malých místech je poněkud odražena a tu a tam odlomena. Ve svém tvaru se zejména vyznačuje zdánlivou pravidelností. Tvoří totiž zřejmý, jen poněkud posunutý, nerovnostranný, čtárstěnný, nízký otupený jehlan, jehož základna na délku i šířku měří 4 a půl palce (104 mm), horní koncová plocha v obou směrech 3 palce (70 mm) a jeho výška je asi 3 palce (70 mm).

Dne 10. září 1825 provedl Maximilian Millauer v klášteře ve Vyšším Brodě popis jednoho meteorického kamene z hromadného pádu meteorických kamenů u Strkova následovně:

„Je čtyřhranný, ale nepravidelný. Váží 3 loty, 3 kventlíky a 45 gránů (přes 67 g). Je téměř jeden coul dlouhý (26 mm), právě tak široký a vysoký. Má větší počet menších nebo větších prohlubin, jaké vytváří na kamenech tekoucí voda. Na vnitřních stranách je šedý a na několika místech žlutě rezavé barvy s lesklými body. Vně však je potažen tenkou, hřebíčkově hnědou korou, s lesklými body.

Je to meteorický kámen či aerolith, jeden z těch, které 3. července 1753 ve velkém množství a různé velikosti — od 1/2 až do 20 funtů (280 g až 11,20 kg) spadly u Strkova blízko Plané u Tábora a v současné době patří již k největším vlastivědným vzácnostem.

Předložený kus mohl se dostat do cisterciánského kláštera ve Vyšším Brodě po smrti faráře Ludvíka Hallatscheka, zesnulého 21. září 1777, jenž v oné době spravoval statek Lžín u Tábora, patřící tomuto klášteru.

Dne 9. září 1825 jsem tento kámen našel ve vyšebrodském kabinetě přírodnin a k němu patřící lístek, na němž bylo pouze poznamenáno: *Lapis qui cum plurimis aliis similibus, post pluviam inventus set Strkovii. A. 1750 circoter* (Kámen, který s mnoha jinými podobnými byl po dešti nalezen u Strkova. Roku 1750 přibližně).

Z onoho deště kamenů jsou v současné době v Čechách k dispozici a známy kromě tohoto kusu jen ještě následující dva zbytky:

A. jeden kus o váze 27 lotů a 3 kventlíků v císařském královském kabinetě v Praze (475 g),

B. druhý kus o váze 40 lotů (735 g) je v majetku známého mineraloga a hraběcího vychovatele u Thunů v Praze, Frant. Hocke, který prohlásil, že kdyby jej chtěl prodat, pak jen právě za tolik dukátů, kolik váží.“

Hromadný pád meteorických kamenů uvedl ve svém pojednání: „Übersicht der bisher bekannt gewordenen böhmischen Metall- und Stein-Massen“, ve třetím sešitě „Verhandlungen der Gesellschaft des vaterländischen Museums in Böhmen, Prag 1825“.

Meteorit nalezen pracovníky oblastní hvězdárny v Českých Budějovicích a na hvězdárně je uložen.

V roce 1833 uveřejňuje Jan Svatopluk Presl ve druhém svazku sedmého ročníku Časopisu českého muzea v Praze pojednání o povětroních, kde v připojeném seznamu, sestaveném podle údajů doby pádu meteorických kamenů, udává u táboorského kamene následující data: „1753, 3. lipna, padly čtyři kameny, z nichž jeden 13 liber těžký (7,28 kg), u Strkova, kraje táboorského v Čechách. Ještě více jich padlo do tamějšího rybníka (J. Stepling: De pluvia lapidea anni 1753 ad Strkov, et eins eauris meditativ. Prague 1754.)“

V roce 1842 ve vydané sbírce „Království české“ zaznamenává J. G. Sommer v knize 10: Táboorský kraj, hromadný pád kamenných meteoritů dne 3. července 1753 u Strkova a cituje prvou zprávu o tomto přírodním úkazu od prof. J. Steplinga.

Kustod dvorního mineralogického kabinetu ve Vídni Paul Partsch vydal v roce 1843 pojednání: „Die Meteoriten oder vom Himmel gefallenene Steine und Eisenmassen, Wien“.

V tomto pojednání uvedl přehled a pořadí meteoritů ve dvorním mineralogickém kabinetu, jak jsou vystaveny, dále přehled podle pádu a místa nálezů, kde je Tábor, dříve bechyňský, nyní táboorský kraj, Čechy, v tehdejší Rakousko-Uhersku veden pod názvem země: Německo.

Ve třetím přehledu jsou uvedeny meteority v časovém sledu jejich pádu a popis jednotlivých kamenů s označením specifické váhy a ceny.

Označení a popis strkovských meteoritů je uveden takto:

1. Meteorické kameny:

Číslo 59: Tábor (Planá, Strkov) v táboorském (v dřívějším bechyňském) kraji, Čechy, 3. července 1753, 8 hodin večer.

Tmavá, téměř modrošedá, rezavě hnědě skvrnitá, hutná a silně kompaktní základní hmota, převážně s malými a nepříliš zřejmými kulovitými vyloučeninami. Mnoho jemně i hrubě vmíseného kovového železa, sdruženého zčásti v žílách a okrouhlých partiích. Velmi jemně rozptýlený pyrotin, matná kůra.

Jeden z meteorických kamenů, nejbohatších na železo. Sedm kusů, v tom jeden celý velký kámen, jeden menší téměř celý a jeden malý celý z mnoha zde spadlých kamenů.

1. Velký celý kámen, téměř sedm coulů dlouhý (163 mm) a 2 a 1/2 coulu vysoký (58 mm), je posunutě čtyřrohý. Na dvou místech je nalomená kůra. Jinak také ještě jsou malá poškození na rozích a hranách, která byla způsobena pádem. V jedné prohlubě trčí zrno železa o velikosti bobu. Stopy jiných jsou na kůře.

Je popsán a vyobrazen ve Schreibersových „Beiträge zur Geschichte und Kenntniss meteorischer Stein — und Metall-Massen“, Wien 1820. Váží 4 funty 31 lotů (2,78 kg). Byl ihned po události v roce 1753 tehdejším krajským hejtmanem v Táboře, hr. V. Wratislavem zaslán s obšírnou zprávou českému guberniu do Prahy a jím c. k. dvorní kanceláři ve Vídni.

2. Téměř celý kámen čtyřstěnného hranolovitého tvaru, nahoře s jednou čerstvou lomnou plochou. Na jedné ze čtyř postranních ploch je část odloupená.

Váha: 1 funt a 1/2 lotu (569 g).

Koupen Ludvigem ze Skaly ze sbírky zesnulého hraběte Gregora Razoumovského, kde tento kámen ležel bez označení místa nálezu. Pochází pravděpodobně z mineralogické sbírky knížete Ginzendorfa, kterou Razoumovský koupil.

3. Celý, ve dvě rozlomený malý kámen zajímavého hranolovitého tvaru, na jehož jednom konci je tlustší.

Váha 17/8 lotu (33 g).

Pochází z mineralogické sbírky zesnulého barona Thavonata a byl později prodán dr. Baaderem c. k. mineralogickému kabinetu.

4. Čtyřstěnný, jehlancovitý, silně kůrou pokrytý úlomek velkého kamene. Lomné plochy, které vznikly během pádu a jsou nedokonale pokryty kůrou, jsou zčásti vyhlazené.

Váha: 31 lotů (543 g).

Koupen z Heulandské sbírky Pötschkem. Byl mylně označen jako od L'Aigle.

5. Tenký, deskovitý odřezek s vyhlazenou plochou a s kůrou ve velkém množství.

Váha: 2 a 28/32 lotu (50 g).

Koupen hrabětem z Beroldingenu c. k. komořím. Ležel dříve v mineralogické sbírce Morgenbessera bez uvedení místa pádu.

6. Malý úlomek s kůrou.

Váha: 2 a 19/32 lotu (45,393 g).

Získaný výměnou od dr. Pohla z Prahy.

7. Čtyřrohá, na obou stranách vyhlazená destička s jednou žílou železa.

Váha: 2 a 19/32 lotu (45 g).

Získána od zesnulého kustoda mineralogického kabinetu z Mühlfeldu.

Meteorické kameny od Tábora (1753) jsou první, které se dostaly do vědeckých sbírek. Velký kámen od Tábora č. 1 ve sbírce c. k. mineralogického kabinetu a tamtéž se nalézající slavné kusy železa od Zábřehu (1751), byly první ve své nedotčenosti uchované meteority, které zakladatel meteoritiky E. F. F. Chladní, mistr v meteorologii Leopold Buch a jiní učenci zkoumali. Fragmenty staršího meteorického kamene od Ensisheimu (1492) byly, jak je u této lokality poznamenáno, dány do oběhu teprve později a vzbudily, podobně jako úlomky Pallasova železa, menší zájem. Dřívější učenci nedali se shlednutím zmíněných hmot odvádět od svého původního mínění. Morn prohlašuje ve svém „Litho-phylacium Bornianum“ u kamenů od Tábora, že prý o nich jacísi lehkověrníci tvrdí, že za hřmění napršely 3. července 1753.

Specifická váha strkovských meteoritů ve sbírkách mineralogického kabinetu ve Vídni a ocenění:

Č. 59: Tábor: č. 1: 500 zlatých konvenční měny	č. 5: 12 zlatých konvenční měny
č. 2: 105 „ „ „	č. 6: 12 „ „ „
č. 3: 15 „ „ „	č. 7: 12 „ „ „
č. 4: 93 „ „ „	

č. 59: 3,65 g, vážil C. Pumler,
3,66 g, vážil K. Schreibers,
4,28 g, vážil de Bournon.

Táborský kámen č. 1 patřil v roce 1843 mezi nejcennější meteority vídeňské sbírky, jejíž celková hodnota činila 33 196,5 zlatých konvenční měny.

V roce 1859 popisuje K. von Reichenbach ve své knize „Anordnung und Eintheilung der Meteoriten“ začlenění známých meteoritů do řad a oblastí. Strkovský meteorický kámen pod názvem „Táborský“ zařadil do třetí skupiny s označením „temně šedý“ se specifickou vahou 3,65.

V tabulce analýz meteoritů je uvedeno pro tento kámen složení podle Howarda:
železo: 29,90, nikl: 2,70, mangan: stopy, hořčík: 17,27, křemík 45,45.

V táborském kamenu lze již pouhým okem rozeznat bohatě jemně rozptýlený pyrit, ale přesto v analýze dr. J. Mayera není žádná síra.

V roce 1863 uvádí dr. Otto Buchner ve své knize „Die Meteoriten in Sammlungen“ různé systémy, podle nichž byly spadlé meteority roztríděny.

V systému P. Partsche, podle něhož jsou roztríděny meteority uložené v mineralogickém kabinetu ve Vídni k 15. 12. 1862, je strkovský meteorický kámen zařazen pod názvem „Tábor, 1753, Juli, 3“ v oddíle „Meteorické kameny“, odstavec B „normální“, se sirníkem železa a částečně s ryzím železem, písmeno b) s kovovým železem, kůra mdlá.

Podle systému G. Rose, v systematickém seznamu meteoritů v mineralogickém muzeu univerzity v Berlíně, je zařazen v oddílu II „Kamenné meteority“, odstavec 1 „chondrity“ (jemnozrnná základní hmota se vmíšenými malými kuličkami křemičitanu hořečnatého, s krystaly a zrny olivínu, chromovou rudou a neurčitou černou podstatou, jakož i niklovým železem a magnetovcem).

Podle systému K. Reichenbacha, v systematickém seznamu meteoritů jeho soukromé sbírky ve Vídni, je strkovský meteorit zařazen v 3. čeledi (se znaky: základní hmota šedá, pevná, nerozetřená, obsahující více železa a méně sirníku železa. Větší specifická váha), pod písmenem d) „tmavošedý“.

V prvním díle své výše uvedené knihy sestavil dr. O. Buchner chronologický seznam kamenných meteoritů podle dat jejich pádu. V pořadí pátý je uveden hromadný pád meteorických kamenů u Strkova s následujícím popisem:

„Tábor, dvůr Kravín u Strkova, jižně od Plané a Tábora, 1753, červenec, 3. 8. hod. večer.

Po ohnivém úkazu následovala silná detonace. Potom spadlo více kamenů, které byly pozorovány dvěma ovčáky z různých míst. Jeden celý kámen, první, který neporušený je ve sbírce uchován, je ve Vídni a váží 2K 782,5 g. Mimo to je tam uloženo ještě 6 kusů (4 K 119,69 g). Malé úlomky nalézají se v Londýně (164 g), Berlíně (77.802 g), v Národním muzeu v Praze, v univerzitním muzeu v Budapešti a v soukromých sbírkách knížete Lobkovic v Bělině (dva kusy 777 g), Reichenbacha ve Vídni, Heniksteina ve Štyrském Hradci (dva kusy), Neumana v Praze (3 kusy — 74,39 g), Scheparda v New Havenu.“

V pojednání „Beschreibung und Eintheilung der meteoriten auf Grund der Sammlung im mineralogischen Museum in Berlin“, Berlin, vydaném v roce 1863. rozebírá G. Rose složení jak železných, tak kamenných meteoritů.

V přehledu meteoritů uložených v mineralogickém muzeu v Berlíně, jsou strkovské meteority uloženy pod označením:

II. Kamenné meteority,

1. Chondrity

Běžné číslo: 9

Datum pádu: 1753, 3. července

Místo nálezu: Tábor (Planá, Strkov), Čechy

Váha hlavního kusu: 2,81 lotu (49,17 g)

Váha všech kusů: 4,68 lotu (81,90 g)

V roce 1878 bylo ve školní zprávě státní reálky v Táboře uveřejněno pojednání od prof. Františka Šafránka „Geognostický a geologický rozhled po okrese Tábořském s popisem minerálních zříděl“.

V této zprávě zmiňuje se prof. Šafránek také o pádu meteorických kamenů. Odvolává se na prof. J. Steplinga, na zprávu krajského hejtmána hr. Wratislava, důlního rady Schindlera, dr. J. Mayera a F. Chladního.

V roce 1879 uveřejňuje zprávy o českých povětroních Herman Škorpil v č. 4. roč. IX. časopisu Vesmír.

O strkovských meteorických kamenech píše jako o kameni tábořském, že z mnoha kamenů, které spadly po výbuchu tom u Strkova (jižně od Tábora) a to na prostore půl hodiny dlouhé a čtvrt hodiny široké, nalézají se jeden z největších (2 kila 782,5 g), úplně zachovalý, ve sbírce vídeňské.

„Malý nepravidelný úlomek tohoto povětroně, nacházející se v našem muzeu, pokryt je částečně černohnědou, mdle lesklou, temnou korou, v jejíž polosklovité, těžko průsvitné hmotě, našla se při bližším zkoumání větší zrnka neporušeného niklového železa.

Na lomných plochách úlomku pozorovaná vnitřní hmota je modravě šedá, jemnozrná, místy rezavě skvrnitá. Uzavírá četné, pro oddělení chondritů velmi význačné kuličky (podobné kuličky nacházejí se v některých pozemských horninách, jako např. v trachytovém tufu z Gleichenbergu aj.), které někdy dosahují velikosti špendlíkové hlavičky. Mimo to trpytí se v základní hmotě (která je zemitá, tufovitá) kovově žlutá zrníčka kyzu magnetového a niklového železa.

Drobnohledným zkoumáním lupenu, vybroušeného z vnitřní hmoty povětroně Tábořského, vykazují se v základní hmotě četné průhledné úlomky křemičitanů a neprůhledná zrna niklového železa, kyzu mag. a tmavohnědé hmoty (nepochybně magnetitu).

Průhledné úlomky, pouhým okem již na lupenu se pozorující, zdají se podle mineralogických znaků přináležeti olivínu a bronzitu. Žlutavý olivín (zásaditý křemičitan hořečnatotoželeznatý — rozkládá se kyselinou solnou), význačný zvláštním sklovitým leskem a pestrými hrou barev v polarizovaném světle, je často prostoupen vlnitými trhlinkami, které svědčí o nedokonalé štípatelnosti jeho.

Bělavý bronzit (křemičitan hořečnatotoželeznatý, člen řady augitové. Drobnohledně lučebnou analýsú kamene Tábořského, pomocí kyseliny křemíkofluorovodíkové objevily se soutvárné křemíkofluoridy železa, hořčíku a niklu. Velmi sporé krystalky zdály se přináležeti křemíkofluoridům draslíku a sodíku), ukazuje často přímé trhlinky, svědčící o dokonalé štípatelnosti. Na některých z úlomků bronzitu pozoruje se zrnitý, vláknitý neb soustředěný sloh. Rovnoběžně se štěpnými trhlinkami, někdy i v nich samých, kupí se zrníčka tmavohnědé hmoty a kyzu magnetového.

Srůstání olivínu s bronzitem pozoroval H. Škorpil na jednom úlomku (průhledné úlomky v povětronu Tábořském — namnoze velmi nepravidelných obrysů — zdá se, jakoby byly povstaly roztříštěním krystalů neb krystalických hmot), který se zdál být částí kuličky, jejíž jádro se skládalo z bělavého bronzitu a obal ze žlutavého olivínu.

Z neprůhledných částic, na lupenu se pozorujících, dají se při dopadajícím světle rozeznati:

Ocelově šedé, lesklé niklové železo, které vystupuje v dosti velkém množství v základní hmotě a tvoří velká, někdy stromkovitě rozvětvená zrna. Souvisí tak úzce s hmotou křemičitanů, jakoby z ní tyto povstaly teprve redukci. (Podle náhledu Daubréa byl příčinou onoho redukčního působení vodík, který byl objeven na Slunci a v některých povětroních — povětronní železo z Lenartova, Uhry 1815.)

Roztroušeně v malých shlucích přichází tmavohnědá, slabě lesklá hmota (magnetit), která často vystupuje v nejbližším okolí železa, jsouc někdy v něm samém uzavřena.

V podobných poměrech nalézáme i tombakově žlutý kyz magnetový. Průhledné i neprůhledné částice, o nichž se byl právě zmínil, jsou uloženy do základní práškovité (tufovitě) hmoty, která při drobnohledném zkoumání (za 300-násobného zvětšení) objevila se jako složená z velmi hojných zrníček kyzu magn., černohnědé hmoty (magnetitu) a ostrohranných úlomků křemičitanů.

Tato povaha základní hmoty jest příčinou, že při rozlomení kamene vypadávají kuličky, v ní uložené.

Pokud mu bylo možno při velmi obtížném broušení těch kuliček, shledal jen tolik, že nejhojnější a největší z nich se skládaly z velmi jemnozrnného tmavošedého křemičitanu (pozorováno za dopadajícího světla), který byl prostoupen drobnohlednými zrnky niklového železa, tmavohnědé hmoty (magnetit) a sporým kyzem magnetovým.

Jedna z pozorovaných kuliček, mající 1/2 mm v průřezu, skládala se ze samých ostrohranných úlomků bělavého křemičitanu, které byly uloženy v základní šedé hmotě.

Roku 1885 v „Meteoritensammlung des K. K. mineralogischen Hofkabinetes in Wien“, podle stavu k 1. 5. 1885, zaznamenává dr. A. Brezina kamenné meteority z hromadného pádu meteorických kamenů u Strkova takto:

Podle systému tehdejšího ředitele mineralogického dvorního kabinetu ve Vídni, G. Tschermaka, z roku 1872, je strkovský meteorit zařazen pod jménem „Kravín“ ve III. skupině s označením Cgb.

Charakteristické znaky této skupiny jsou:

Šedá hmota, často s jasnými kuličkami. Hnědé, tvrdé, jemně žilkované kuličky chybí, nebo se nacházejí v malém počtu. Pod označením Cgb jsou znaky stejné, s patrnou strukturou brekcie.

Podle tehdejšího petrografického uspořádání jsou strkovské meteority zařazeny do skupiny I. „kamenné meteority, odd. B: Chondrity, pořadí 17 „šedý chondrit“, podobný brekcii (Cgb) pod názvem:

„Kravín“ (Tábor) 3. 7. 1753.

Podle Tschermaka patří kravínský meteorit pod označení Cg. Velké, střídající se tmavé a světlé skvrny na tomto kameni dávají mu však úplný vzhled podobný brekcii, ačkoliv v barvě není žádný veliký rozdíl.

V chronologickém seznamu Sbírký meteoritů mineralogického dvorního kabinetu ve Vídni, je strkovský meteorit uveden s následujícími údaji:

Běžné číslo	9
Rok, měsíc, den	1753, červenec, 3
hodina	8 p
místo pádu	Kravín u Plané, Tábor, Čechy
zeměpisná šířka	49 21 sever
petrografická skupina	Cgb
zeměpisná délka	14 43 vých.
váha hlavního kusu	2789 g
celková váha	4063 g
pořadové číslo	Londýn 146, Paříž 255

V celkovém seznamu míst uvedené Sbírký je uveden následovně:

Kravín (Cgb, 8p, 3./7. 1753), 49 21 s, 14 43 v, u Plané a Strkova 49 21 s, 14 44 v, jižně od Tábora, bechyňský kraj, Čechy, Rakousko.

V roce 1894 píše E. Cohen ve svém díle „Meteoritenkunde“ o strkovských meteoritech, že prvé jejich cílevědomé chemické vyšetření provedl v roce 1802 E. Howard.

Na prach působil magnetem, aby oddělil ryzí železo od křemičitanů. Provedl odděleně rozbor sirníku železa, niklového železa, kůry a chondritů a zjistil, že poslední jsou stejného složení jako zbývající kamenná hmota, skládající se z kyseliny křemičité, hořčíku, kyslíčnicku železa a niklu a dále, že sirník železa se liší od železného kyzu.

V dodatcích, vydaných v roce 1903, uvádí E. Cohen, že Schreibers při popisu kamene od Kravína poukázal na to, že jeho tvar zdá se ukazovat na nějaký základní jehlanovitý typ, který lze srovnávat s rozpadovými tvary čedičových hornin.

Podle dalších zpráv z roku 1905 uvádí E. Cohen, že nejnověji podrobil Weinschenk kritice dosavadní třídění kamenných meteoritů a že učinil nové návrhy.

Podle těchto návrhů je strkovský meteorický kámen (podle něho kravínský) zařazen pod: A. Meteorické kameny na železo chudé:

3. Kameny proniklé černou struskovitou hmotou:

d) Typ kravínský. Základní hmota má ještě stopy struskovité injekce s chondrami.

Prof. tábořské státní reálky Alex. J. Bernard v další školní zprávě z roku 1908 v článku „Nerosty okolí Tábořského“ se zmiňuje o „Povětrnostních kamenech“, které spadly u Strkova 3. 7. 1753. Odvolává se na zprávy již dříve citované.

Uvádí, že ve sbírkách Pražské německé univerzity jsou dva kusy o váze 472,2 g a 163,8 g. Tyto kameny jsou nyní v Národním muzeu v Praze. Ve sbírce prof. Pohla ve Vídni je jeden kus 66,4 g a barona Brauna ve Vídni 29 g.

Další zmínku o hromadném pádu meteorických kamenů u Strkova uvádí dr. A. Z. Hnízdo ve své knize „Přírodní památky a krásy Tábořska“, vydané v roce 1948, kde v článku „Kamenný déšť u Strkova před 200 léty“, uvádí prof. Jos. Steplinga jako autora prvního spisu o tomto meteorickém pádu a popisuje 3 kusy, uložené v Národním muzeu v Praze:

Kromě meteoritu popsaného již H. Škorpílem, inv. č. 7 (dnes č. 4), který váží 128 g a je velký 6×5×3 cm, popisuje druhý a třetí.

„Druhý, větší (inv. č. 282, dnes 329), váží 163,71 g a je 7 cm × 5 cm × 3 cm veliký. Je rovněž úlomkem většího kamene se zachovalou černou kůrou, uvnitř šedý s rezavými skvrnkami. Je na jedné straně přirůznutý a naleštěný. Na řezné ploše vynikají kovově lesklé, nepravidelně zrnité částice železa, z nichž jedna ve hmotě chondritu má rozměry 1 × 2 mm.

Třetí, největší (inv. č. 283, dnes 330) váží 475,70 g a je 8 cm × 7 cm × 4 cm veliký. Je bez mála úplným celotvarem zčásti značně otlučeným, s černou matnou kůrou, uvnitř šedý s rezavými partiemi.

Seznam míst, kde byly uloženy kameny z hromadného pádu meteorických kamenů, spadlého dne 3. 7. 1753 u Strkova na Tábořsku:

Místo:	počet	váha v g	váha celkem: g
1. Berlín, univerzitní sbírka	1	77,802	77,802
2. Berlín, mineralogic. muzeum	1	49,175	
3. Berlín, mineralogic. muzeum	?	32,725	81,900
4. Bornova sbírka	1	?	?
5. Braun, Vídeň	1	29,0	29,0
6. Budapešť, univerzit. muzeum	?	?	?
7. Budapešť, koupenná Lobkovicova sbírka z Bíliny [v roce 1871 za 40 000 zlatých]	2	777,0	777,0
8. Bulach Z., Vídeň	1	?	?
9. De Dréeova sbírka v Paříži	?	?	?
10. Henigstein, Štýrský Hradec	2	?	?
11. Hocke, F., Praha	1	735,0	735,0
12. Chladniho sbírka	1	?	?
13. Londýn, Britské muzeum	1	164,0	164,0
14. Mayer, J. dr.	1	175,0	
	1	13,125	188,125
15. Neumann, Praha	3	74,39	74,39
16. Oblastní lidová hvězdárna České Budějovice	1	67,50	67,50
17. Pohl, prof., Vídeň	1	66,4	66,4
18. Praha, Národní muzeum	1	475,70	
	1	163,71	
	1	128,0	767,41
19. Reichenbach, Vídeň	?	?	?
20. Shepard, New Haven, USA	?	?	?
21. Schindler, sbírka	1	?	?
22. Schwarzenberg Adam	1	?	?
23. Schwarzenberg Adam (dózy)	2	?	?
24. Tschernay	1	?	?
25. Vídeňská sbírka	1	2782,5	
	6	1284,068	4066,568
	34	7095,095	7095,005

Seznam meteoritů z hromadného pádu meteorických kamenů, spadlého dne 3. 7. 1753 u Strkova na Táborsku

Jméno nálezce:	Odevzdán komu:	Počet kusů:	Váha:	Uložen kde:	Místní označení:	Poznámky při dopadu:	Poznámky:
1. Matěj Vondruška, Strkov	strkovskému správci, zem. guberniu v Praze — do Vídně	1	5 liber (2,78 kg)	Vídeň, muzeum, mineral. sbír.	u Strkova	—	Podrobně popsán od K. Schreiberse
2. Matěj Vondruška, Strkov	—	4	?	?	za strkovským rybníkem	—	Pozoroval pád více kusů do obilí za strkov. ryb.
3. Bartoloměj Kubka, Strkov	—	2	?	?	u Plané	velmi horké	Pozoroval pád více kusů
4. ?	zeměměřiči CLOCKSpergerovi	1	11 liber (6,16 kg)	?	—	—	Vážen za přítomnosti hospodář. ředitele I. V. Navrátila před 15. 7. 1753
5. Tomáš Matyášek, Planá	daroval ?	3	?	?	mezi Strkovem a Kravínem	studené sirný zápach	Pozoroval pád více kusů mezi Strkovem a Kravínem
6. Tomáš Matyášek, Planá	vyšetřující komisi	1	17 lotů 2 kventl. (306 g)	?	—dtto—	—dtto—	na ploše 2 km do délky a 1 km do š.

Jméno nálezce:	Odevzdán komu:	Počet kusů:	Váha:	Uložen kde:	Místní označení:	Poznátky při dopadu:	Poznámky:
7. Lorenz Haapel, Planá	—	2	16 lotů 8 lotů (420 g)	ztraceny	u Plané	—	Pozoroval pád více kamenů
8. Niemetz, vrchní zahradník Strkov	faráři v plané, J. Glückovi, — úřed. řed. Jandovi — vyšetřující komisi	1	5 kventlíků 20 grámů (23 g)	?	u Strkova	—	—
9. Matěj Semrád Planá	—	—	—	—	—	—	Viděl jich nesčíslné množství na faře v Plané
10. Fa-ář Budišínský Planá	K. J. v. Schindlerovi	1	?	—	Planá Fara	velmi horký	Popálil si prsty
11. ?	—dtto—	více kusů	?	Nejvyšší minc. a horní úřad v Praze	—	—	+)
12. ?	—dtto—	1	?	Z. Bulach, Videň	—	—	Na tabatěrku
13. ?	—dtto—	1	?	Jeho sbírka minerálů - ?	—	—	Sbírka měla 3000 kusů minerálů
14. ?	—dtto—	1	?	J. A. Tschernay, neznámo kde	—	—	Dostal obraz vy-malovaných ka-menů

Jméno nálezce:	Odevzdán komu:	Počet kusů:	Váha:	Uložen kde:	Místní označení:	Poznatky při dopadu:	Poznámky:
15. ?	důlnímu radovi Bornovi v Praze	1	?	Ve sbírce minerálů Charles Grevilla v Londýně	—	—	V r. 1772 (Lithophilacium Bornianum)
16. ?	Faráři Halatschkovi ve ve Lžíně, předáno Vyšebrodskému klášteru, pak stát. archivu v Třeboni, pak hvězd. v Č. Budějovicích	1	67,50 g	Oblastní lidová hvězdárna České Budějovice	—	—	Nalezen pracovníky oblastní hvězdárny v Čes. Budějovicích ve stát. arch. Třeboň
17. ?	F. F. Chladní od Neumanna z Prahy	1	?	?	—	—	—
18. ?	F. Hocke Praha	1	735,0 g	?	—	—	Vychovatel u hr. Thuna ve sbírce minerálů
19. ?	Dr. J. Mayer	2	175,0 g 13,125 g	?	—	—	—
20. ?	I. V. Návrátil — Adamovi ze Schwarzenbergu	1	?	?	—	—	V kanceláři na Strkově viděl 15. 7. 1753 ještě 5 kusů

Jméno nálezce:	Odevzdán komu:	Počet kusů:	Váha:	Uložen kde:	Místní označení:	Poznátky při dopadu:	Poznámky:
21. ?		2	?	?	—	—	V r. 1756. Dar ve formě dvou dóz — vybroušené tabatěrky z meteorických kamenů
22. ?	—	?	?	Budapešť univer. muzeum	—	—	—
23. ?	?	6	1 kg 284,068 g	Vídeň, muzeum mineral. sbírka	—	—	—
24. ?	?	1	49,175 g	Berlín, muzeum			

Vysvětlivky:

K pol. 11: +): Autorem provedeno pátrání v okresním archivu v Kutné Hoře (v archivu nejvyššího mincmistra a hormistra) Odtud se přesunulo pátrání do Státního ústředního archivu v Praze, zejména do fondu „Staré montanum“. Ze Státního ústředního archivu v Praze bylo sděleno, že spis, podávající hlášení o meteorickém dešti u Strkova, byl skartován. Jinak, že tam o strkovských meteoritech nic není.

Z Á V Ě R

Popsaný hromadný pád meteorických kamenů je veden v některých dřívějších pojednáních nebo seznamech podle místa pádu pod názvem Kravín a v dalších pojednáních pod jménem T á b o r s bližším určením: Strkov a Planá. V tomto případě byl to starý zvyk udávat místo podle nejbližšího většího města.

Podle výsledku svědků v roce 1804, tedy až po 50ti letech, zdálo by se, že správný název místa pádu by byl Strkov a Planá (n. Luž.).

V tomto prostoru, mezi Strkovem a Planou, jsou podle výpovědi svědků dva záchytné body, které by mohly udat směr letu meteoritu, než se roztrhl. Jedním z těchto záchytných bodů je fara v Plané (n. Luž.), na níž spadl jeden meteorický kámen a druhým hráz strkovského rybníka, blízko níž spadl pětilibrový druhý kámen. Spojí-li se tato dvě místa a prodlouží krátce ve směru letu za hráz strkovského rybníka, potvrdí se výpověď svědka Matěje Vondrušky, který viděl, že kameny padaly do obilí za strkovským rybníkem; prodlouží-li se dlouze proti směru letu, dostaneme směr na Radimovice, tj. směr od severozápadu r. jihovýchod. Potvrzuje to také výpověď svědka Tomáše Matyáška, který udává směr letu „mezi půlnocí a západem do směru mezi východem a polednem“.

Jestliže Tomáš Matyášek udává, že pásl koně mezi Strkovem a Kravínem (tato místa jsou od sebe vzdálena vzdušnou čarou 3,5 km severním směrem), přičemž není určeno přesně záchytné místo, ale udán prostor, na němž kamenné meteority spadly, tj. 1/2 hodiny cesty do délky a čtvrt hodiny do šířky (2 km a 1 km), dalo by se usuzovat, že místo pastvy koní Tomáše Matyáška bude blízké spojnici: hráz strkovského rybníka — fara v Plané (n. Luž.), a to z toho důvodu, že v okolí hráze rybníka spadl pětilibrový kámen, zatím co na faru v Plané spadl kámen menší a tudíž i lehčí. Větší kameny letěly setrvačností dále.

Jinak je to se směrem pohybu mraku, vytvořeného průletem meteoritu nejhustšími vrstvami atmosféry, hořením a výbuchy v atmosféře.

Výpovědi svědka Tomáše Matyáška, že mrak směřoval na Kravín a Turovec, svědka Lorence Haspela (pozoroval blízko Plané), že se mrak směrem na Kravín rozplynul a kostelníka Matěje Semráda z Plané, že se mračno brzo rozptýlilo a směřovalo na Kravín, svědčí o tom, že v těch vzduchových vrstvách, v nichž meteorit třikrát vybuchl a roztrhl se, vanul vítr od jihozápadu k severovýchodu, tj. na Kravín a Turovec. Kouřová stopa byla tímto směrem unášena, než se rozplynula.

Že tento pád meteorických kamenů byl uváděn pod jménem Kravín, možno připsávat i k následujícímu:

Kolem dvora Kravín bývala ves stejného jména. Její obyvatelé ji však v roce 1420 spálili a odstěhovali se na Hradiště hory Tábor, kde se začínalo tvořit husitské hnutí. Po vesnici zůstaly pravděpodobně studny, nebo do země vyhloubené sklepy, které se pak jevily a i dnes se jeví jako kráterovité trychtýře v lese. Tyto trychtýřovité jámy mohly svádět k názoru, že vznikly při dopadu meteoritů.

V protokole svědků není ani stopy po tom, že by meteorické kameny padaly u Kravína. Jen Tomáš Matyášek uvedl do protokolu, že padaly kolem něho, když pásl koně mezi Strkovem a Kravínem. Také dvůr Kravín je vzdálen 3,5 km od směru letu meteoritu: Radimovice — Planá — Strkov. U Strkova pravděpodobně dopadl i jedenáctilibrový kámen, který vlastnil zeměměřič Glocksperger. Přesné místo se však nedalo zjistit, ale hospodářský ředitel z Chýnova Navrátil jej viděl v kanceláři na Strkově před 15. červencem 1753, zatím co menší a malé kameny byly podle kostelníka Semráda donášeny na faru v Plané.

Že bylo slyšet tři rány za sebou, je neklamným důkazem, že meteorit třikrát vybuchl, a že nastaly tři rozptyly jeho úlomků, které pokryly poměrně značnou plochu eliptického tvaru, jak je výše uvedeno, a to v prostoru mezi Planou a Strkovem.

Snad tento soubor zpráv, vydaných nebo nalezených v archívech od r. 1753,

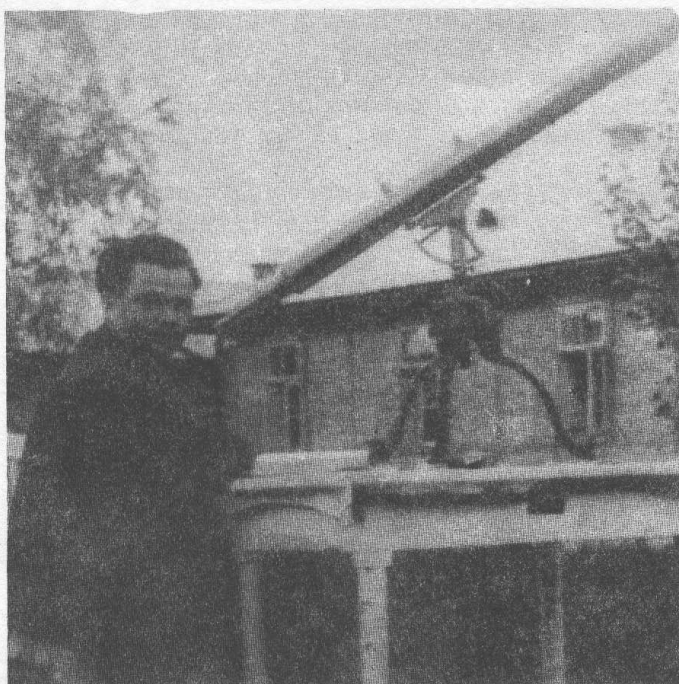
oživí a zpřesní naše znalosti o zajímavém přírodním úkazu a stane se podkladem pro další pátrání.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

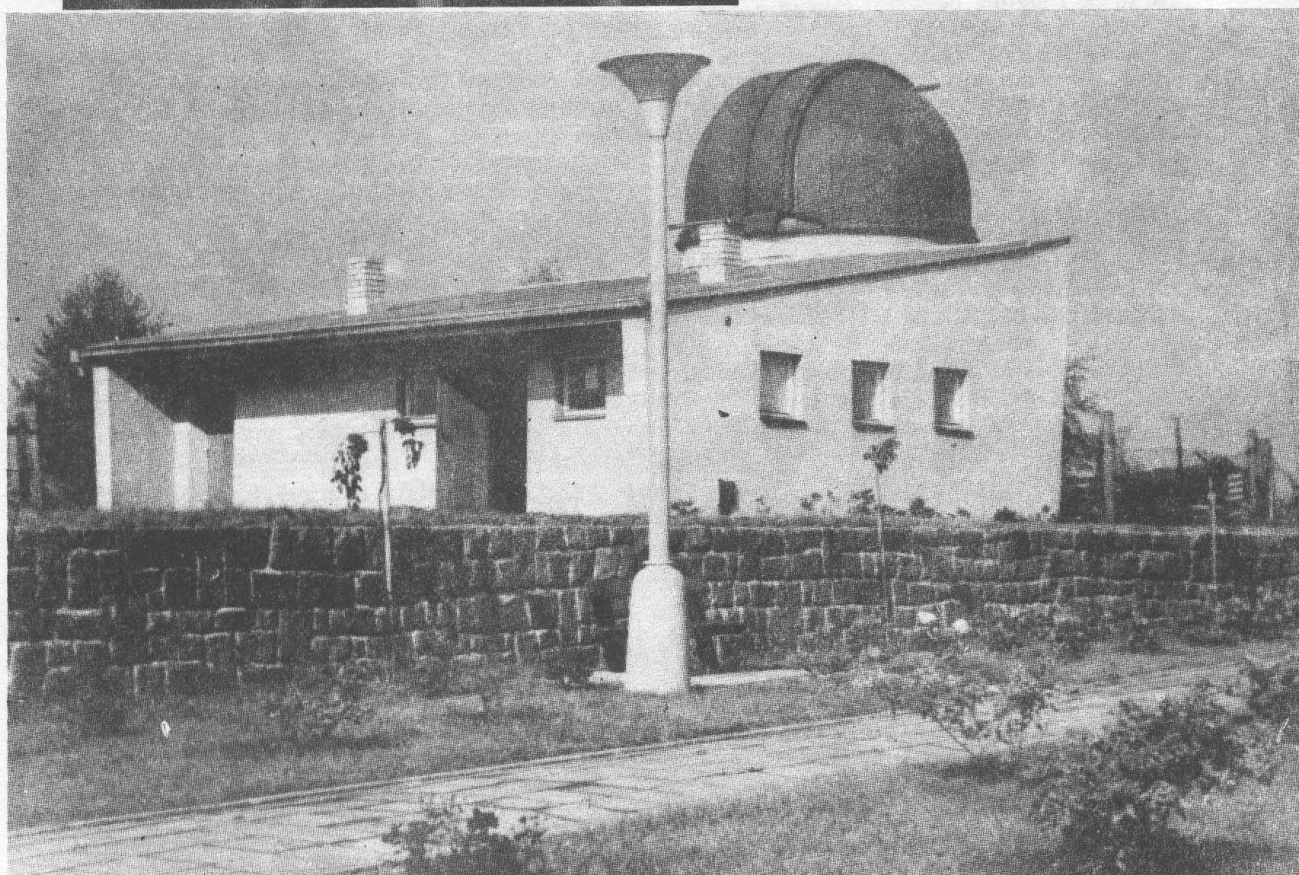
1. 1753: Originály zpráv Ignáce Vavřince Navrátila. (Státní archiv v Českém Krumlově.)
2. 1753: Originál z kroniky děkanského úřadu v Libochovicích (okres Litoměřice).
3. 1753: V. WRATISLAV, zpráva zemskému guberniu do Prahy.
4. 1754: J. STEPLING: De pluvia lapidea anni 1753 ad Strkov et eius causis meditatio, Praha.
5. 1790: O. STÜTZ: Über einige vorgeblich vom Himmel gefallene Steine, Lipsko.
6. 1802: E. HOWARD: Philosophical Transaction, Londýn.
7. 1802: Prager neue Zeitung.
8. 1803: L. GILLBERT: Annalen der Physik, Halle.
9. 1805: J. MAYER: Beytrag zur Geschichte der Meteorischen Steine in Böhmen, Drážďany.
10. 1805: J. H. VOIGT: Magazin für den neuesten Zustand der Naturkunde, Výmár.
11. 1811: E. F. F. CHLADNI: Über Feuer Meteore und über die mit denselben herabgefallenen Massen, Vídeň.
12. 1820: D. C. SCHREIBERS: Beyträge zur Geschichte und Kenntniss meteorischen Stein und Metall-Massen, Vídeň.
13. 1825: M. MILLAUER: Popis strkoského kamene. (Hvězdárna České Budějovice.)
14. 1825: M. MILLAUER: Verhandlungen der Gesellschaft des vaterländischen Museums in Böhmen, Praha
15. 1833: Časopis českého Musea v Praze.
16. 1842: J. G. SOMMER: Království české, kniha 10, Tábořský kraj.
17. 1843: P. PARTSCH: Die Meteoriten oder vom Himmel gefallenen Steine und Eisenmassen, Vídeň.
18. 1859: K. REICHENBACH: Anordnung und Eintheilung der Meteoriten, Lipsko.
19. 1859: K. REICHENBACH: Über die chemische Beschaffenheit der Meteoriten, Lipsko.
20. 1863: O. BUCHNER: Die Meteoriten in Sammlungen, Lipsko.
21. 1863: G. ROSE: Beschreibung und Eintheilung der Meteoriten auf grund der Sammlung im mineralogischen Museum in Berlin, Berlín.
22. 1878: F. ŠAFRÁNEK: Geognostický a geologický rozhled po okrese Tábořském. (Školní zpráva státní reálky v Táboře.)
23. 1879: Vesmír, roč. IX.
24. 1885: A. BREZINA: Meteoritensammlung des K. K. mineralogischen Hofkabinetes in Wien, Vídeň.
25. G. GRUSS: Z říše hvězd, Praha.
26. 1894: E. COHEN: Meteoritenkunde, Stuttgart.
27. 1895: K. VRBA: O meteoritech, Praha.
28. 1908: A. BERNARD: Nerosty okolí Tábořského. (Školní zpráva státní reálky v Táboře.)
29. 1908: A. DITTRICH: Astronomie.
30. 1948: A. HNÍZDO. Přírodní památky a krásy Tábořska.

MASSENFALL VON STEINMETEORITEN BEI STRKOV BEI PLANÁ IM BEZIRK TÁBOR (BÖHMEN) AM 3. 7. 1753

Die Arbeit enthält eine Zusammenfassung aller bekannten Angaben über den Massenfall. Die Angaben sind chronologisch geordnet mit dem Datum des Falles beginnend; sie wurden aus der Literatur und aus Quellen, die in den verschiedensten Archiven und Kroniken vorhanden sind, geschöpft. Die historische Bedeutung des „Meteoritenregens“ von Strkov liegt vor allem darin begründet, dass darüber zahlreiche Notizen aus der Zeit vorhanden sind, als der Meteoritenfall noch nicht anerkannt war. Viele Steine des Meteoritenfalls von Strkov werden in den Sammlungen der Welt aufbewahrt. Der Schluss-
teil der Arbeit enthält eine Übersicht darüber.

Historický snímek F. Pešty,
zakladatele Podkarpatoruské
astronomické společnosti
v Užhorodě roku 1929

Lidová hvězdárna ZK ROH v Sezimově Ústí